

Tulkinta ja sen rajat

Hermeneutiikasta dekonstruktioon

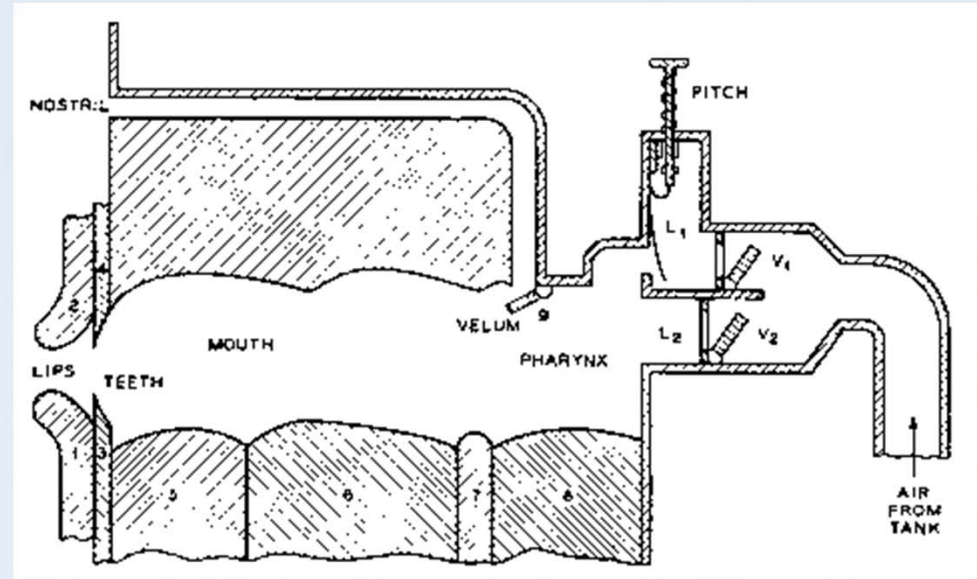
- 7.12. ei ole luentoa
- Luento siirtyy pidettäväksi torstaina 1.12.
klo 10-12 saliin L7

"Vapaus"

Markku Paasonen:
Voittokulku (2001)

(Gérard Rancinan ->)

Aiheesta teesiin...

- *Aihe* – puhujan vierailu Pariisin teknisessä museossa
- *Motiivi* – vapauden jumalattaren huulet, biotekniset robotit/kyborgit
- *Topos* – vapauden jumalattaren ylistys
- *Teema* – vapauden ja mekaanisen determinaaation suhde
- *Teesi* – "vapaus" on vain biotekninen illuusio

Mitä teemme kun puhumme kirjallisuudesta?

- "lukeminen", "esitys" Neutraalia,
tekstille alisteista
- "kuvaus"
- "kommentaari"
- "tekstin selitys"
- "käännös" v
- "tulkinta" v
- "kritiikki"
- "dekonstruktio" Aktiivista, luovaa,
kriittistä
- "luenta"

Hermeneutiikka

- *Hermeneia* (kr.) – selitys, käänös (vrt. Hermes, jumalten sanansaattaja)
- Modernin hermeneutiikan pohjalla niin antiikin kreikkalais-roomalaiset kuin juutalaiskristilliset tulkintatraditiot
- Hesiodoksen jumaltarujen allegoriset luennat – Kronos syö lapsensa, Athene syntyy isänsä päästä, Orfeus menettää rakkaansa kun kääntyy katsomaan taakseen. . .

Talmud: PaRDes - PaRaDis

- Peshat – yksinkertainen, kirjaimellinen merkitys
- Remez – viittaava merkitys
- Derash – talmudilainen, tutkiva merkitys (aukko, kysymys)
- Sod – mystinen, salainen merkitys (mm. kabbalistinen lukumystiikka)
- Yhdessä kuin "paratiisin neljä jokea"

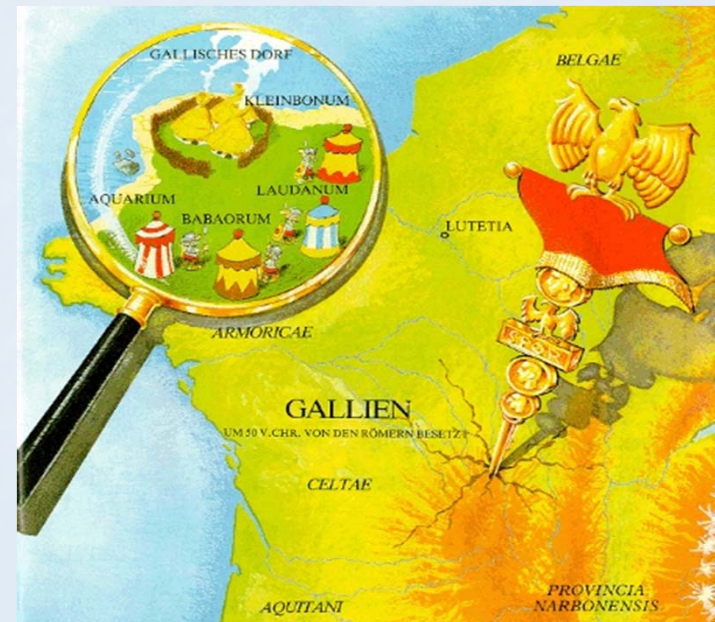
Dante: neljä tulkinnan tasoa

- Origenes – neljä tulkinnan tasoa ->
- Dante kirjeessä: *Jumalaisen näytelmän* neljä tulkinnan tasoa
- Kirjaimellinen taso
- Allegorinen – vertauskuvallinen taso
- Moraalinen – opettava, ohjaava taso
- Anagoginen – yliaistillinen, järjen ja kielen ylittävä taso

Asterixin tulkinnan neljä tasoa:

- *Kirjaimellinen*: "pieni kylä Galliassa..."
- *Allegorinen*: natsit vs. vastarintaliike; USA vs. Ranska; regionalismi vs. urbaani kulttuuri; jne.
- *Moraalinen*: rohkaista pitämään kiinni omasta kulttuurista (ja ydinaseesta)
- *Anagoginen*: esteettinen ja koominen elämys...

Filologia, eksegetiikka

- Renessanssin humanismi, filologia (kielen rakastaminen)
- Kommentaarien ja käännösten traditio
- Eksegetiikka – Raamatun tutkimusta

(vrt. kirjallinen "eksegeesi" – kirjailijan ja tuotannon yksityiskohtaiseen kommentointiin omistautunut tutkimus)

Tulkinnan konventiot

- Vakiintuneita lukutapoja, jotka opittu osana "tulkintayhteisöjä"
- P. Rabinowitz: *Before Reading* (1987)
- Huomionarvoisten yksityiskohtien säännöt
- Merkityksenannon säännöt (esim. kuka puhuu)
- Yhdistelyä koskevat säännöt
- Yhtenäisyyden l. koherenssin säännöt

Tai Miten Luetaan Kirjallisuutta Kuin Professori

- T. Foster: *How to Read Literature Like a Professor* (2003); näytteitä luvuista:
  1. Every Trip Is a Quest (Except When It's Not)
  2. Nice to Eat with You: Acts of Communion
  3. Nice to Eat You: Acts of Vampires
  14. Yes, She is a Christ Figure, Too
  16. It's All about Sex . . .
  17. . . . Except Sex
  22. He's Blind for a Reason

Moderni hermeneutiikka

- 1800-luvun alku: hermeneutiikasta tulkinnan ja ymmärtämisen yleinen tiede
- Friedrich Schleiermacher (1800 l. alku):
- Yksityiskohtien ymmärtäminen mahdollista vain kokonaisuutta koskevan ymmärryksen pohjalta
- "Hermeneuttinen kehä" – kokonaisuudesta yksityiskohtiin, yksityiskohdista kokonaisuuteen

Martin Heidegger (1900 I.): Eksistentiaalinen hermeneutiikka

- Filosofian traditiota hallinnut "olemisen unohdus", H:n päämääränä ihmisenä olemisen perustavien eksistentiaalisten ehtojen kuvailu
- *Dasein* – "siellä oleminen"
- Olemme aina jo maailmassa, ymmärtämistä hallitsee aina "esiymmärrys"
- "Hermeneuttinen kehä": esiymmärrys -> tulkinta
-> syventynyt esiymmärrys -> syventynyt tulkinta, jne.

Heidegger: *Taideteoksen alkuperä*

- H:n myöhäistuotannossa runous (*Dichtung*) ja taide erityisasemassa: taide nähdään *totuustapahtumana*, ei vain esteettisenä objektina
- Taideteoksessa "olevan totuus on asettunut teokseen", "olevan oleminen saa pysyvän loistonsa"
- Taiteen totuus ei vastaavuutta (korrespondenssia), vaan "kätkeytyneen esilletulemista" (vrt. kreikan *a-letheia*)
- "Kauneus on eräs totuuden tapa olla kätkeytymättömyytenä" – estetiikka ja tieto kietoutuvat taiteessa toisiinsa

Heidegger (jatkoa)

- Kreikkalainen temppeli "avaa maailman" ja "asettaa sen samalla takaisin maahan", josta "sukeutuu siten kotimaan perusta"
- *avaa maailman*: pitää yllä tietyn historiallisen kansan elämismaailmaa kaikkine suhteineen
- *asettaa takaisin maahan*: sitoo sen elävän ja elottoman luonnon kokonaisuuteen, johon historiallinen kansa perustaa olemassaolonsa

Heidegger (jatkoa)

- Tragediassa tai sanataideteoksessa käydään "uusien jumalien kamppailua vanhoja vastaan"
- Ei *näytellä* eikä *esitetä* mitään, vaan teos "muuttaa kansan sanontaa siten, että nyt jokainen olennainen sana käy tuota kamppailua ja asettaa ratkaistavaksi mikä on pyhää ja mikä epäpyhää . . ."
- Mutta mikä on H:n "historiallinen kansa" (*Volk*)?
- Ja onko teoksen "maailma" peruuttamattomasti kuollut, kun sen historiallinen kansa on lakannut olemasta?

Hans-Georg Gadamer: Historiallinen hermeneutiikka

- Ymmärtäminen on kahden toisistaan poikkeavan historiallisen horisontin vuorovaikutusta
- Olemme aina osa tulkintojen *traditiota*
- Tulkintamme kehittyy kehämäisessä kommunikaatiossa tekstin kanssa, mutta ei koskaan tule tämän kanssa samaksi
- Ymmärtäminen on aina "toisin ymmärtämistä"
- Taideteoksen tulkinta on dialogina kuin peliä tai leikkiä, jossa itse peli tai leikki on tärkeämpää kuin pelaajat

Dekonstruktio: Jacques Derrida

- Hyödyntää niin "kommentaaria" kuin hermeneuttista tulkintaa, mutta vain dekonstruktion ensimmäisenä vaiheena
- "Kahdentava kommentaari" suojelee tulkintaa muuttumasta mielivaltaiseksi
- Mutta tästä on edettävä: paljastettava tekstistä kohdat, joissa teksti on sokea omalle tekstuaalisuudelleen
- Ensimmäisen luennan "binaarioppositiot" käännetään ja asetetaan uuteen, ei-hierarkkiseen järjestykseen

Derrida: *De la grammatologie* (1967)

- Lukee J.-J. Rousseauun tekstejä
- Rousseauun teksteissä monia hierarkkisesti arvottuneita "binaarioppositioita":

täydellisyys	vs.	vajavaisuus
läsnäolo	vs.	poissaolo
alkuperäinen	vs.	korvike t. täydennys
rakkaus	vs.	masturbaatio
puhe	vs.	kirjoitus
luonto	vs.	kulttuuri

Derrida (jatkoa)

- Derrida kuitenkin löytää Rousseauun teksteistä useita erilaisia "korvike" ja "täydennys" – termien ilmenemiä
- Tulos: mistään ei löydy alkuperää, *mitä* nämä korvaisivat tai täydentäisivät – muodostavat loputtoman sarjan toisiinsa viittaavia termejä
- Masturbaatio kuvataan "korvikkeena", mutta niin myös elämänkumppani Thérèse; masturbaatio korvaa rakkautta, mutta rakkaus korvaa kunnianhimoa; jne.
- Vrt. Lacanin psykoanalyysi: halulla ei kohdetta, pyörii ikuisesti poissaolevan Asian ympärillä

Derrida (jatkoa)

- Binaarioppositiot ovat käännettävissä ympäri:
- "korvike" alkuperäisempi kuin "alkuperä"
- "poissaolo" mahdollistaa "läsnäolon"
- Ilman "kulttuuria" ei ole "luontoa"
- Ilman "kirjoitusta" ei ole "puhetta" - tai ne kielijärjestelmää koskevat luonnehdinnat jotka on tehty kirjoituksen pohjalta pätevät myös puheeseen

Derrida (jatkoa)

- "Tekstille-ulkoista ei ole"
- "siinä, mitä kutsutaan näiden 'verta ja lihaa' olevien olentojen todelliseksi elämäksi ... ei ole koskaan ollut muuta kuin kirjoitusta"
- "mielen ja kielen avaa nimenomaan kirjoitus luonnollisen läsnäolon katoamisena"
- "yleinen kirjoitus" t. "arkkikirjoitus" – kattaa niin puheen, kirjoituksen kuin muut merkityksen tuottamistavat

Dekonstruktio (jatkoa)

- Tulkinnassa niin vetoaminen tekijän "intentioon" kuin tekstin ulkopuolella olevaan ei-tekstuaaliseen "kontekstiin" olettavat ongelmattoman, läpinäkyvän alkuperän
- Dekonstruktio ei kiellä intentiota tai kontekstia, mutta tarkastelee niitä aina jo valmiiksi kietoutuneina tekstuaalisuuden kudelman (eikä väitä pääsevänsä itse irti esim. "kudelman" kaltaisista troopeista...)

Tulkinnan etiikka

- Sekä Gadamerille että Derridalle tulkinta on Toisen kuuntelemista, antautumista dialogiin, jossa omat käsitykset saattavat muuttua radikaalistikin
- Tulkinta on samaan aikaan aktiivista ja passiivista, toimimista kentässä jota emme yksinään hallitse
- Derridalle tulkinnan etiikkaan kuuluu kuitenkin myös tekstuaalisuuden tunnustaminen, ts. tekstin (myös oman tekstin) ymmärtäminen "osana järjestelmää, jolle se itse on sokea"

Takaisin Vapauteen?

- Onko Paasosen "Vapauden" puhuja sokea niille mekanismeille, jotka liikuttavat *hänen* huuliaan, ravinteille jotka ruokkivat *hänen* aivojaan?
- Mutta voimmeko dekonstruoida Paasosta, joka Derridansa todennäköisesti lukeneena tuntuu tekevän sen itse?
- Ja mille mekanismeille *me* olemme sokeita?